

ФАКУЛТЕТ ЗА ПРАВНЕ И ПОСЛОВНЕ СТУДИЈЕ ДР ЛАЗАР
ВРКАТИЋ



СЕКСУАЛНЕ ДЕВИЈАЦИЈЕ – ПОЈАМ И ВРСТЕ

(семинарски рад)

Ментори:
Доц. др Александар Матковић
МА Предраг Ивановић

Студент: Анастасија Арсић
Број индекса: 17028/22

Нови Сад, мај 2024.

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	1
2. ПОЈАМ СЕКСУАЛНИХ ДЕВИЈАЦИЈА	2
3. СЕКСУАЛНЕ ИНВЕРЗИЈЕ.....	3
3.1. Хомосексуализам.....	3
3.2. Педофилија.....	4
3.3. Некрофилија.....	5
4. СЕКСУАЛНЕ ПЕРВЕРЗИЈЕ	6
4.1. Садизам и мазохизам.....	6
4.2. Егзибиционизам.....	7
4.3. Фетишизам	8
4.4. Војеризам.....	9
4.5. Трансвестизам.....	9
5. ЗАКЉУЧАК.....	10
6. ЛИТЕРАТУРА.....	11

1. УВОД

Сексуалност обухвата пол, полни идентитет и улоге, сексуалну оријентацију, еротицизам, задовољство, интимност и репродукцију, а сексуална идентификација представља спознају о припадности неком полу. Полни идентитет почиње да се развија самим рођењем и олакшан је различитим процесима, као што је поистовећивање са личим именом, ословљавање од стране околине у одређеном роду, карактеристично одевање, фризура или играчке. Негде око треће године дете ствара слику о припадности одређеном полу узимајући у обзир нестабилне појавне одлике као што су одећа или фризура.¹

Сама сексуалност је сложена и осетљива тема која је у ранијим периодима била неприхватљива и неморална, док је данас нормализована и прихваћена као приватност сваког појединца. Али и без обзира на то што су померене границе схватања појма нормалности у сексуалним односима и данас се одређене појаве сматрају ненормалним, односно девијантним. Дакле, сексуалност је нормална и здрава појава која се на такав начин јавља код већине људи и развија се још у периоду детињства када дете упознаје себе на различите начине. Али поред тог уобичајеног, нормалног и пожељног развоја сексуалности и њене идентификације, код појединаца се она може, услед различитих фактора, развити и у различите девијантне појаве, што нас доводи до сексуалних девијација и њених појавних облика.

Изучавање овог феномена је важно из разлога што сексуалне девијације имају значајан утицај и последице како на конкретног појединца, тако и на друштво у целини. Неке од врста сексуалних девијација су већем делу друштва познате, као што су нпр. хомосексуализам или педофилија, док су неке мање познате као што је нпр. воајерство, што додатно доприноси њиховој комплексности. Циљ овог рада је да истражи, дефинише и објасни различите аспекте сексуалних девијација и њених појавних облика, како бисмо стекли боље разумевање овог комплексног феномена и његовог утицаја и штетности по појединца и друштво.

¹ Зотовић М: „Сексуалност и репродуктивно здравље адолесцената“, у *Слика тела, сексуалност и партнерске везе у адолесценцији*, Филозофски факултет универзитет у Новом Саду, 2016, стр. 109.

2. ПОЈАМ СЕКСУАЛНИХ ДЕВИЈАЦИЈА

Под уобичајеним појмом сексуалних девијација сматрају се односи и понашања појединаца и група где се избегава хетеросексуалност, као природни однос мушкарца и жене у задовољењу унутрашњих емотивних и физичких потреба и функције продужења врсте.² Сексуални поремећаји личности (сексуално двијантна личност) односе се на квалитативне измене сексуалног нагона у смислу сексуалних инверзија и сексуалних перверзија (поремећаји сексуалне преференције).³

Различити аутори на различите начине дефинишу појам сексуалних девијација, али обзиром на то да се појам „девијантно“ дефинише као нешто ненормално, односно одступање од друштвено прихватљивог понашања и норми, како друштвених, тако и законских, у односу на то, појам „сексуалне девијације“ можемо дефинисати као сексуални нагон или сексуална активност која је супротна опште прихваћеном схватању сексуалности. Иако су појам нормалности и ненормалности доста упитни појмови јер се у зависности од средине и периода другачије тумаче, овде ћемо говорити о одређеним појавама које се без обзира на све околности сматрају девијантним.

Сексуалне девијације обухватају широк спектар појава као што су хомосексуализам, педофилија, некрофилија, које спадају у групу сексуалних инверзија, као и садизам, мазохизам, егзибиционизам, фетишизам, трансвестизам, воајерство, које спадају у групу сексуалних перверзија и ово су само неки од бројних облика испољавања сексуалних девијација и њима ћемо се бавити у раду.

У литератури се често користи и назив „парфилије“ и оне се деле на контактне, где се убрајају фротеризам, мазохизам, садизам, педофилија и некрофилија и на бесконтактне које укључују фетишизам, воајеризам и егзибиционизам.

Било да се називају сексуалне девијације или парафилије, ове појаве могу имати више или мање негативан утицај на друштво од повреде моралних начела па све до физичког злостављања и убиства.

² Бошковић М: *Социјалне девијације и друштвена контрола*, Правни факултет у Новом Саду, 2020, стр. 340.

³ Проф. др сци. мед. Марић Ј: *Клиничка психијатрија*, Меграф, Београд, 2005, стр. 264.

3. СЕКСУАЛНЕ ИНВЕРЗИЈЕ

Сексуалне инверзије су такви поремећаји код којих постоји погрешан избор сексуалног објекта (нагон је усмерен ка животињама, детету, особи истог пола итд).⁴ Сексуалне инверзије чине склоности и појаве где је сексуални нагон неприродно усмерен на субјект односа, као што су хомосексуалнизам, педофилија, нарцизам, геронтофилија, зоофилија и некрофилија.⁵

Из наведених ставова два аутора можемо закључити да сексуалне инверзије представљају жеље и нагоне који су супротни традиционално прихваћеној сексуалној привлачности и односу мушкарца и жене, односно предмет привлачности је неприродан и ширем друштву погрешан.

3.1. Хомосексуализам

Према дефиницији хомосексуална особа је она која из навике или према сопственом избору постиже сексуално задовољење са особом испог пола. Ова дефиниција искључује случајне, више или мање експерименталне сексуалне активности између особа истог пола, што се види у адолесценцији, а искључује и хомосексуалне активности када недостаје особа супротног пола (нпр. у затворима – „привидна хомосексуалност“).⁶ Развој хомосексуалне личности зависи од биолошких, психолошких и социолошких фактора.

1973. године Америчко психолошко удружење је рекласификовало хомосексуалност као сексуалну оријентацију и избацило је из категорије менталних поремећаја. Ово је значајно утицало на социјалне ставове према хомосексуалности као и на смањење учесталости скривања своје сексуалне оријентације код младих.⁷

Дакле, у односу на раније периоде када је појава хомосексуализма сматрана за поремећај и болест и била строго осуђивана, данас је у великој мери прихваћена и нормализована, али не у потпуности и из тог разлога се још увек сматра девијантном, односно јер одступа од друштвено прихватљивих ставова. Свакако да ће са временом доћи до потпуног прихватања ове сексуалне оријентације из разлога што је у односу на остале врсте сексуалних девијација најмање штетна по само друштво. Штетност хомосексуализма у односу на друштво се највише огледа кроз смањење стопе наталитета.

⁴ Проф. др сци. мед. Марић Ј: *Клиничка психијатрија*, Меграф, Београд, 2005, стр. 264.

⁵ Бошковић М: *Социјалне девијације и друштвена контрола*, Правни факултет у Новом Саду, 2020, стр. 343.

⁶ Проф. др сци. мед. Марић Ј: *Клиничка психијатрија*, Меграф, Београд, 2005, стр. 265.

⁷ Бркић Н: „Хомосексуалност и адолесценција“, у *Слика тела, сексуалност и партнерске везе у адолесценцији*, Филозофски факултет универзитет у Новом Саду, 2016, стр. 119.

3.2. Педофилија

Педофилија се такође убраја у категорију сексуалних инверзија, јер укључује сексуалну привлачност ка објекту који је неприродан и погрешан, а у овом случају, тај објект је дете. Ово је веома честа појава која је штетна и по друштво али највише по свако дете које је било жртва педофила, па је тако и строго санкционисана Кривичним закоником. Педофил је особа која испољава сексуалне жеље и нагоне према деци, било истог или различитог пола.

Педофилија не значи кривично дело, већ психички поремећај који се, можда, код већине педофила никада не претвори у акт.⁸ Проблем настаје када сексуална жеља и привлачност пређе у сексуално злостављање деце.

У психијатрији су познати и критеријуми на основу којих се може дијагностиковати овај поремећај. Прво, да у периоду од најмање шест месеци постоје понављане интензивне сексуалне фантазије, сексуални нагони и понашања која укључују сексуалну активност са препубертетском децом која имају 13 година и мање. Друго, потребно је да сексуалне фантазије и таква понашања узрокују значајне и клинички препознатљиве последице у сфери друштвеног или радног функционисања. И треће, особа мора да има најмање 16 година и мора да буде најмање 5 година старија од жртве.⁹

Педофилија може оставити дуготрајне и трауматичне последице на жртве. Осећај угрожавања интимности и поверења, губитак самопоштовања и психички проблеми, као што су депресија или анксиозност су само неки од ефеката кроз које жртве пролазе. Жртве се често одлучују да не пријаве педофила, углавном због стида и осуђивања од стране околине или страха, посебно када је дело извршено од стране блиске особе или особе која има ауторитет над жртвом. Поред тога што сам догађај има значајне последице на конкретног појединца, непријављивање догађаја узрокује и последице по целокупно друштво. Такође, штетност педофилије по друштво се огледа и кроз дистрибуцију дечје порнографије, дечју проституцију, трговину децом и секс-туризам. Из тог разлога је друштвена реакција, посебно реакција државних органа и законодавства од кључног значаја за заштиту деце, превенцију злоупотреба и пружање подршке жртвама.

⁸ Сточанин С: *Педофилија, један од облика сексуалне перверзије*, Факултет за криминалистику, криминологију и сигурносне студије, Сарајево, 2013, стр. 126.

⁹ Југовић А, Симеунвић-Патић Б, Југовић Ј: *„Логика“ друштвене деструкције: насиље и моћ*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања у Београду, Београд, 2016, стр. 38.

3.3. Некрофилија

Некрофилија представља егзибиционистичку, садистичку или сексуалну склоност уживања у посматрању лешева или вршењу сексуалних радњи са умрлима, тешко болесним лицима или лешевима.¹⁰ Некрофилија као сексуална привлачност према лешевима изазива психичке, здравствене, социјалне и бројне друге проблеме и представља један од облика сексуално девијантног понашања. Када особа изврши сексуални чин са мртвим телом постоји опасност од преноса разних инфекција и бактерија које могу угрозити здравље, како особе која врши тај чин, тако и других у његовом окружењу. Поред тога, ова појава нарушава интегритет преминулог лица и његових најближих, с обзиром на то да се сексуална активност врши са особом која не може дати сагласност и пристанак. Како би дошли до тела, некрофили ископавају гробове или се запошљавају на местима на којима су им тела лако доступна, као нпр. у мртвачницама, али постоји и мањи број случајева када су некрофили спремни да убију како би задовољили своју сексуалну жељу.

¹⁰ Скакавац З: *Криминалистика тактика*, Факултет за правне и пословне студије „Др Лазар Вркатаћ“, Нови Сад, 2021, стр. 26.

4. СЕКСУАЛНЕ ПЕРВЕРЗИЈЕ

Сексуалне перверзије се односе на ненормалан начин задовољења, тј. реализације полног нагона.¹¹ Сексуалне перверзије карактеришу неприродност услова под којима личност доживљава сексуална узбуђења, као што су: мазохизам, садизам, трансвестизам, егзибиционизам, фетишизам, воајерство.¹²

Дакле, сексуалне перверзије се односе на неприродане начине сексуалног узбуђења и задовољења, који се разликују од уобичајених, друштвено прихватљивих ставова према сексуалности. Ова појава се манифестује као сексуално узбуђење или задовољство које настаје у необичним ситуацијама или под утицајем специфичних стимуланса.

4.1. Садизам и мазохизам

Неки људи доживљавају сексуално узбуђење кроз испољавање контроле, наношење бола и доминацијом над другима, док други доживљавају задовољство кроз трпљење бола и понизности, односно уживају у осећају подређености. Обе појаве представљају облике сексуалних девијација, а познате су као садизам и мазохизам. Иако се убрајају у исту категорију сексуалних девијација, оне су две различите појаве, док њихова комбинација формира трећу појаву која се назива садомазохизам.

Сексуални садизам је појам који обухвата намерно и поновљено наношење бола или понижења другој особи ради постизања сексуалног узбуђења. С друге стране, сексуални мазохизам се односи на постизање сексуалног узбуђења када се особа понижава или злоставља физички или психички од стране друге особе.¹³

Садизам може имати значајан утицај како у физичком, тако и у психичком погледу на особу која се нађе у односу са садистом. Поред физичког насиља које доживљава нпр. у виду везивања или дављења, може имати значајне психичке последице као што су трауме, губитак самопоштовања и самопоуздања, депресију, анкизност и сл. Такође и особа која је склона садизму може имати одређене последице и виду стида, срама и друштвене осуде.

Ова појава може бити ниског и високог интензитета. У првом случају, манифестује се као однос вербалне супериорности, понижавања и наношења психичке боли партнеру, а у

¹¹ Проф. др сци. мед. Марић Ј: *Клиничка психијатрија*, Меграф, Београд, 2005, стр. 264.

¹² Бошковић М: *Социјалне девијације и друштвена контрола*, Правни факултет у Новом Саду, 2020, стр. 350.

¹³ Прендл Д: *Сексуалне варијације*, Филозофски факултет, Осигек, 2011, стр. 8.

другом случају се манифестује у виду задовољења путем давлeња, физичког повређивања и убистава. Садисти су грубе, импулсивне, раздражљиве и емоционално лабилне личности.¹⁴

Мазохизам се огледа у активностима које обухватају физичко заробљавање (ограничавање слободе, везивање), перцептивно ускраћивање (повез преко очију), вређање или понижавање.¹⁵ Дакле, и мазохизам се може јавити у виду психичког и физичког бола и подређености. Особа која је склона мазохизму може имати поседице у виду стигматизације, моралне осуде, осећаје кривице, стида, али и озбиљне физичке поседице у виду повреда.

Обе ове појаве одступају од друштвених вредности и стандарда и самим тим су девијантне. Последице садизма у одређеним случајевима могу имати криминални контекст у виду злостављања, док се последице мазохизма одражавају углавном само на особу која је склона тој појави. Постоји случај и када су ове појаве прихватљиве, а то је када су обе особе које учествују у таквој сексуалној активности свесно и добровољно пристале и одредиле границе.

4.2. Егзибиционизам

Егзибиционизам као феномен изазива различите реакције у друштву. Оно што је за некога узбуђење, другима је непријатност. У свету где су границе приватности често нејасне, егзибиционизам представља контроверзан феномен који изазива многе расправе и поставља питања о границама индивидуалне слободе и друштвених норми.

Егзибиционизам, као настраност, испољава се скоро искључиво код мушкараца у задовољавању показивањем полних органа женама, без намере телесног додира. Ови типови сексуално девијантних личности су најчешће ожењени, изнадпросечне интелигенције, запослени и без значајних емотивних проблема, али су често повучени, стидљиви, интровертни и сексуално инхибирани. Већина њих је импотентна у хетеросексуалним односима, па зато излагањем полних органа на специфичан начин доказују своју мушкост.¹⁶

¹⁴ Бошковић М: *Социјалне девијације и друштвена контрола*, Правни факултет у Новом Саду, 2020, стр. 351.

¹⁵ Репшити С: *Садизам и мазохизам или садомазохизам: концептуална и емпиријска разматрања*, Филозофски факултет, Сарајево, 2010, стр. 74.

¹⁶ Бошковић М: *Социјалне девијације и друштвена контрола*, Правни факултет у Новом Саду, 2020, стр. 351. и 352.

Ово није појава која је везана искључиво за мушкарце, она се јавља и код жена, али у знатно мањој мери. У друштву, женски егзибиционизам може често да се доживљава као симпатичан, забаван и прихватљивији од мушког, па из тог разлога жртве жена често неће пријавити догађај, односно јер га не виде као сексуалну претњу. Углавном је безопасна појава јер егзибиционисти у највећем броју случајева немају намеру за физичким контактом, већ је главни фактор њиховог сексуалног узбуђења шок који изазивају код жртве.

4.3. Фетишизам

У свету људске сексуалности постоје многе необичне појаве које не морају нужно имати патолошки облик, а једна од њих је и фетишизам. Фетишизам представља сексуално узбуђење које се везује за ствари, предмете или делове тела који иначе не би изазвали сексуално узбуђење. Па тако лица склона овој појави доживљавају узбуђење на различите објекте као што су доњи веш, чарапе, обућа, стопала, уши и многи други што варира од особе до особе и не мора нужно бити један.

Има више претпоставки о узроцима фетишизма. Једни сматрају да је последица сексуалног узбуђења у адолесцентном периоду, при мастурбирању, са сексуалним маштаријама на неки део тела или објекат, док психоаналитичари мисле да фетишизам проистиче из кастрационог страха.¹⁷ Према теоријама кастрационог страха, мушкарци имају несвестан и ирационалан страх од кастрације и тај страх повезују са женским гениталијама као извором кастрације. Фетишизам се ту јавља као одбрамбени механизам где мушкарац пројектује свој стрх на одређени објекат.

Ово је честа појава која се претежно јавља код мушкараца и код већине људи се налази у оквиру нормалних граница. Проблем настаје када фетишизам почне да омета нормално функционисање човека у смислу константног размишљања о одређеном објекту или када не може доћи до сексуалног узбуђења без присуства тог објекта или када појава добије криминални контекст.

Фетишизам добија криминални контекст када се јави као акротомофилија која представља сексуално узбуђење сценом ампутитања ноге или руке; асфиксофилија где се узбуђење добија принудним прекидом дисања; ертофонофилија која представља узбуђивање мишљу и делом покушаја убиства другог и сл.¹⁸ Дакле, појава добија криминални контекст када особа како би постигла сексуално узбуђење или дошла до предмета који ће га изазвати, изврши кривично дело.

¹⁷ Бошковић М: *Социјалне девијације и друштвена контрола*, Правни факултет у Новом Саду, 2020, стр. 353.

¹⁸ Бошковић М: *Социјалне девијације и друштвена контрола*, Правни факултет у Новом Саду, 2020, стр. 353.

4.4. Војеризам

Људска радозналост некада прелази границе приватности и морала чиме задира дубоко у туђу интиму и отвара пут ка феномену који се назива војеризам. Војеризам представља појаву где се сексуално узбуђење постиже тајним посматрањем сексуалног односа или нагих људи.

Неки аутори сматрају да постоје две врсте војера, једна врста су они који се задовољавају посматрањем сексуалног акта других људи, а други су они који то доживљавају посматрањем нагих тела.¹⁹ Поред војера који своје узбуђење доживљавају непосредним посматрањем других људи, постоје и они који то постижу постављањем скривених камера у туђе станове, чиме на посредан начин посматрају интимне тренутке других људи. Војери су често стидљиви, интровертни и имају проблема у хетеросексуалним односима, па им тајно посматрање улива сигурност и даје осећај моћи. Као и егзибиционисти ни војери немају потребу за физичким контактом са особом коју посматрају, глави фактор њиховог сексуалног узбуђења је свест о томе да друга особа не зна да је посматрају. Па им тако нису занимљива јавна места на којима је прихватљиво бити наг.

4.5. Трансвестизам

Важно је разликовати појам „трансвестизам“ од појма „транссексуализам“. У првом случају особа доживљава сексуално узбуђење или задовољење ношењем одеће супротног пола, при чему нема жељу за променом пола и не привлаче је особе истог пола. Транссексуализам је појава која се јавља када је особа унутрашњи и емотивно незадовољна својим полом и жели да га промени медицинским путем, па тако има и потребу да се облачи у одећу супротног пола.

Према истраживању један од разлога развоја трансвестизма јесте осећај релаксације и бега од "типичне" улоге мушкарца, који трансвестити осећају када се облаче у женску одећу. Облачењем постижу грациозност и женственост што им омогућава изражавање осећања која су друштвено прихватљива углавном за припаднице женског пола.²⁰

Дакле, трансвестити су особе, претежно мушког пола, које доживљавају сексуално узбуђење ношењем женске одеће, али не мењају своју сексуалну оријентацију нити имају потребу за променом сексуалног идентитета.

¹⁹ Бошковић М: *Социјалне девијације и друштвена контрола*, Правни факултет у Новом Саду, 2020, стр. 354.

²⁰ Прендл Д: *Сексуалне варијације*, Филозофски факултет, Осигек, 2011, стр. 11.

5. ЗАКЉУЧАК

Сексуалне девијације нам дају увид у различите облике људске сексуалности и сексуалних преференција које прелазе границе нормалног и друштвено прихватљивог понашања. Сексуалне девијације подразумевају појаве код којих је објект или начин сексуалног узбуђења неприродан и погрешан. Па на основу тога ову појаву делимо на сексуалне инверзије и сексуалне перверзије.

То што је нешто окарактерисано као ненормално или девијантно не мора нужно да значи да ће имати криминалан контекст. Појаве као што су педофилија, некрофилија, садизам или фетишизам добијају криминални контекст када се са жеље, која је пасивна, пређе на дело како би се задовољила сексуална потреба. Такође, неке појаве као што су хомосексуализам, воајеризам или егзибиционизам у врло малом проценту могу доћи у такав контекст. Без обзира на то што не морају завршити као кривично дело, ове појаве су углавном штетне, било за појединца или за друштво. У случају појединца ове појаве могу довести до проблема у сексуалним односима, у смислу да особа не може постићи сексуално узбуђење на нормалан начин без испољавања своје девијације. Такође, ове особе су често изложене друштвеној осуди, што може бити проблем уколико је особа свесна да су њене жеље и потребе погрешне, па тако неће смети да говори о томе или приступи лечењу. Док у односу на друштво, штетност сексуалних девијација се огледа од повреде моралних начела, преко повреде приватности, јавног реда и мира или различитих здравствених последица и болести, па све до физичког злостављања и убистава.

Проблем сексуалних девијација се може умањити првенствено кроз превенцију, односно едукацију о сексуалности и здравом сексуалном односу и границама. Поред тога, особе које већ имају неки облик девијантног понашања могу потражити стручну помоћ у виду психолошке терапије или медицинске помоћи уколико је узрок сексуалне девијације медицинске природе, за шта је потребна подшка заједнице. На крају, када сексуална девијација пређе у илегална и криминална понашања тада је неопходна интервенција државних органа због спречавања даље штете и заштите жртава.

6. ЛИТЕРАТУРА

1. Бошковић М: *Социјалне девијације и друштвена контрола*, Правни факултет у Новом Саду, 2020.
2. Бошковић М: *Социјална патологија*, Правни факултет у Новом Саду, 2007.
3. Бркић Н: „Хомосексуалност и адолесценција“, у *Слика тела, сексуалност и партнерске везе у адолесценцији*, Филозофски факултет универзитет у Новом Саду, 2016.
4. Зотовић М: „Сексуалност и репродуктивно здравље адолесцената“, у *Слика тела, сексуалност и партнерске везе у адолесценцији*, Филозофски факултет универзитет у Новом Саду, 2016.
5. Југовић А, Симеунвић-Патић Б, Југовић Ј: „Логика“ *друштвене деструкције: насиље и моћ*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања у Београду, Београд, 2016.
6. Прендл Д: *Сексуалне варијације*, Филозофски факултет, Осиејек, 2011.
7. Проф. др сци. мед. Марић Ј: *Клиничка психијатрија*, Меграф, Београд, 2005.
8. Репштити С: *Садизам и мазохизам или садомазохизам: концептуална и емпиријска разматрања*, Филозофски факултет, Сарајево, 2010.
9. Скакавац З: *Криминалистика тактика*, Факултет за правне и пословне студије „Др Лазар Вркатић“, Нови Сад, 2021.
10. Сточанин С: *Педофилија, један од облика сексуалне перверзије*, Факултет за криминалистику, криминологију и сигурноне студије, Сарајево, 2013.